

Kraljevstvo nebesko i blaženstva. I kao što je Isus govorom na gori »dopunio Zakon« (Mt 5, 17), tako i blaženstva imaju svoje korijene u starozavjetnoj objavi pa zato Rebić prije izlaganja blaženstava tumači usidrenje blaženstava u starozavjetnoj objavi (str. 28–29).

Izlaganje blaženstava koje potom slijedi dosljedno je biblijsko. To znači, da ih pisac skroz naskroz tumači u svjetlu svetopisamskog navještaja. Konkretno to izgleda tako što pisac najprije tumači što znače pojedina blaženstva u Matejevu govoru odnosno, jednostavnije rečeno, u izvorniku. Tu imaju pojedine riječi prilično drukčije značenje nego u našem govoru, značenje koje je u naš jezik sadržajno jedva moguće iscrpno prenijeti. Već sama riječ »blago« ne izražava točno ono što hebrejska riječ »'ašre« ima na Isusovim ustima ili grčka riječ »makarioi« u Matejevu tekstu. A slično je tako gotovo sa svim riječima u blaženstvima.

Dakako, tu se ne radi o jezikoslovlju s kojim se tumači koji puta previše bave, nego o što je moguće cjelovitijem razumijevanju vjerske poruke svakog blaženstva. To vidimo tek onda, kad nam pisac ukaže na sva biblijska mjesta na kojima se dotična riječ pojavljuje. U njima imaju te riječi svoje korijenje. Zato Rebićevo tumačenje blaženstava nije nipošto neko apstraktno jezikoslovno raspravljanje nego naprotiv otkrivanje one životne snage koju te riječi blaženstava imaju u izraelskom vjerskom navještaju. Blaženstva u Rebićevoj knjizi nisu samo posadašnjenja u njihovu izvornom govoru, nego su ona posadašnjenja u njihovoj izvornoj poruci. Stoga ona sada djeluju tako snažno, uvjerljivo i zamamljivo. Božja je riječ u Rebićevo tumačenju blaženstava predstavljena u svojoj svojoj izvornoj snazi. A to je najbolje tumačenje blaženstava.

France Rozman

Celestin TOMIĆ, *Isus iz Nazareta – Bog s nama*. Provincijalat franjevac konventualaca. Miškinina 31, Zagreb 1990, 270 str.

S tom knjigom Celestin Tomić nastavlja pisati povijest spasenja. Pošto je u prethodnih devet knjiga obradio starozavjetnu povijest spasenja, počinje ovom knjigom pisati novozavjetnu povijest spasenja. O njoj je već prilično pisao. Knjigom *Evangelja djetinjstva Isusova* (1971) opisao je Isusovo djetinjstvo. Knjigom *Ivan Krstitelj* (1978) predstavio je čitateljima Ivana Krstitelja, a knjigom *Petar Stijena* (1980) apostola Petra te knjigom *Savao Pavao* (1982) apostola Pavla i njegova pisma. A sada počinje iznova, i to sistematski i cjelovito. To odaje već sama izgradba knjige *Isus iz Nazareta – Bog s nama*.

I novozavjetna spasenjska povijest je povijest. Ona se događa u prostoru i u vremenu. Zato Tomić najprije opisuje krajeve i povijesno-političke prilike u kojima je djelovao Isus, a potom sam život Isusov i njegovo djelovanje. Knjiga ima dva dijela. U prvom (str. 13–104) opisuje prostor i vrijeme Isusova javnog djelovanja, a u drugom (105–153) Isusovo djetinjstvo. Ispred prvog dijela je *predgovor* (5–12) u kojem ističe činjenicu da se i naš današnji svijet zanima za Isusa i što danas Isus znači kršćanima. U *pogovoru* (255–257) razmišlja o Isusovom skrovičnom životu u Nazaretu. To svoje razmišljanje potkrepljuje govorom koji je održao papa Pavao VI prilikom posjeta Nazaretu (5. siječnja 1964) u kojem je ukazao na uzorni život svete nazaretske obitelji. Na kraju je donio izbor nepregledne literature o Isusovom djetinjstvu (259–263) a upotrebljena literatura dokazom je da je Tomić izabrao samo najbolja djela.

Knjiga se dakle oslanja na najbolja suvremena biblijska djela o Isusovu djetinjstvu koja je Tomić upotrebljavao slobodno i samostalno. U njegovoj su knjizi svugdje nazočni najnoviji zaključci takvih znanstvenih istraživanja, premda ih Tomić nigdje ne navodi doslovno. To s jedne strane znači da knjiga sadrži najnovije spoznaje glede Isusova djetinjstva, a s druge pak, da je sve to tako samostalno, premišljeno i usklađeno napisano da je knjiga u svojoj cjelovitosti izvorna. Tomićevo je pripovijedanje izvanredno lako, živahno i privlačno. Ako i govori jednostavno, ipak je sadržaj pun nova znanja tako te se čitatelj čitajući tu knjigu neobično obogaćuje. Pa i one stvari koje su u znanosti različito shvaćene zna jednostavno, jasno i privlačno ispričati. Namjerno izbjegava učenjački stil pa zato njegovu knjigu može čitati svatko pa i sasvim jednostavni ljudi. Takvo raspravljanje biblijskih tema je najveće jamstvo da će knjiga naći put do najšireg kruga ljudi.

Prvi dio (13–104) zapravo je uvod u Isusov život. Čitaoca upoznaje sa svime što mora znati, ako želi istinski upoznati Isusa i njegovu nauku.

Najprije ga upoznaje s Isusovom domovinom i krajem njegovoga djelovanja. Upoznati Isusovu domovinu, njezine dinamičke krajeve, rijeke i potoke, klimu, životinjski i rastlinski svijet znači isto toliko koliko još jedno evanđelje. Isto je tako značajno poznavanje ondašnjih političkih, društvenih i vjerskih prilika. Tomić posebno brižno opisuje činioce koji su utjecali na javni život, a posebno na vjerski život. Taj su život oblikovale vjerske i političke stranke: aristokratska stranka saduceja, gradska stranka farizeja, eseni, terapeuti, rekabovci, krstiteljske zajednice, bodežari, zeloti, herodovci. U njihovim je proturječnostima izrasla ideja mesijanstva. Ni ona nije bila misaono jedinstvena. Bila je općenito uzeta politički obojena. Samo je manjina, na čelu s Jahvinim siromasima, iščekivala duhovnog Mesiju.

Konačno govori i o izvorima Isusova života: poganski, židovski i svetopisamski od kojih su najvažniji evanđelja. Tu se suočava s pitanjem povijesnog Isusa. Kako je moguće doći do povijesnog Isusa na temelju evanđelja koja su napisana u svjetlu vjere u Isusovo uskrsnuće, to jest do činjenice što je Isus uistinu bio u svom zemaljskom životu i što je u stvari uistinu naučavao a ne do onoga što su evanđelisti napisali u svjetlu vjere u Isusovo uskrsnuće. Radi se dakle o povijesnoj vjerodostojnosti evanđelja. Budući da se u njima temelji kršćanska vjera, istraživanje njihove vjerodostojnosti za kršćane je od izvanrednog značenja. Tomić nas u njih uvjerava tako što detaljno raščlanjuje pretpovijest napisanih evanđelja. Ondje su čvrsti temelji kršćanskog vjerovanja. To su prvotne kršćanske zajednice. One su ispovijedale svoju vjeru i evanđelja su stvarno zabilježba vjerovanja prvih kršćanskih zajednica i kao što tih nije moguće uništiti isto tako nije moguće uništiti evanđelja koja su zapis njihovog vjerovanja. Evanđelja imaju smisao samo u navještanju Crkve. Navještanje evanđelja je Crkvu oživljavalo i navještanje evanđelja ju i danas oživljuje. Bez navještanja Crkve, a ono je počelo na dan Duhova sa sv. Petrom, evanđelje bi bila mrtva knjiga.

Poslije tih uvodnih pitanja koja čitatelja stavljaju na čvrsto tlo povijesti, pisac počinje iznositi sam sadržaj knjige. Izvješćuje vrlo zgusnuto. Isusovu domovinu i njene povijesne i vjerske prilike ne opisuje detaljno, kao što ta područja istražuju biblijska arheologija, geografija, etnografija, povijest, nego radije uzima plodove tih znanstvenih istraživanja. U Tomićevu izlaganju je iznimno mnogo podataka, tvrdnji, činjenica. Nigdje se ne gubi u pojedinostima,

sve spoznaje međusono tako povezuje da je knjiga kao nekakav sažetak, pregled ili repetitorij znanosti. Općenito je to u redu, jer na taj način čitatelj brzo dobiva potrebno znanje u svrhu pravilnog razumijevanja Isusove poruke. A bilo bi tu i tamo potrebno neke tvrdnje bolje utemeljiti. Tako na primjer samo veli da je Dionizije Mali uveo kršćansko brojanje godina (str. 103) a ne veli zašto se na to odlučio, kako je to izveo i kako je njegovo brojanje godina moglo biti odmah prihvaćeno, kad je u upotrebi postojalo drukčije brojanje godina. Takva podrobnost bila bi tu na mjestu, jer se radi o dokazu koji je u cijelosti vezan uz Isusa te je po njem tako Isus postao prijelomna točka u brojanju godina od stvaranja svijeta tako da svatko tko upisuje datum barem uključivo priznaje Isusa.

Knjiga će kao sažetak utvrđenih činjenica brojnih biblijskih znanosti dobro doći teolozima, katehetima i drugim pastoralnim radnicima, a manje onima koji o Svetom pismu ništa ne znaju. Njima naime problematika o povijesnoj vjerodostojnosti evanđelja neće biti dovoljno razumljiva. Međutim, budući da Tomić i problematične stvari zna prepričati jednostavno i zorno, neće im ta problematika biti posve nerazumljiva.

Drugi dio (str. 105–253) opisuje Isusovo djetinjstvo kako ga opisuju Matej i Luka u prvim dvoma poglavljima svojih evanđelja. Premda je Tomić o tomu već napisao knjigu *Evanđelje Isusova djetinjstva*, ovoga tu u cijelosti ne ponavlja. Nekoliko odlomaka doduše prenosi doslovno, no svaka je tema sada jače razrađena i proširena. Sve je proučio iznova i uskladio s utvrđenim činjenicama najnovije biblijske znanosti, koja je upravo na tom području učinila veliki napredak: za 180 redaka evanđeoskog izvještaja o Isusovu djetinjstvu susrećemo nepregledno mnoštvo znanstvenih i publicističkih rasprava tako te je njegova knjiga u tom pogledu vjerodostojan odraz takvih znanstvenih dostignuća.

Knjigu proširuje i tako što joj dodaje nove teme. Tako samo u poglavlju *Isusovo rođenje* (str. 174–194) dodaje sljedeće obradbe: *Djevica prije i djevica poslije začeća* (181–182), *Dan Isusova rođenja i početak kršćanske ere* (str. 190–192), *Jaslice* (str. 190–194).

Posebno dragocjeno i bogato novim spoznajama je njegovo razlaganje o zvijezdi koja se ukazala mudracima (str. 209–215), posebno o različitim tumačenjima te zvijezde u povijesti; o židovskom bogoslužju i slavljenju vjerskih blagdana (str. 234) i o židovskom odgoju (246–250).

Tu nije samo obilje novih spoznaja, nego je sve tako ispriповijedano da neusiljeno zove, poučava i obogaćuje. Knjiga je tako napisana da je svakomu jasno da Isus nije samo povijest nego i istina koja i danas jednako tako osvaja kao što je osvajala kad je prvi puta bila izgovorena. Po njoj je Isus i naša povijest.

(Na hrvatski preveo A. Rebić)

France Rozman

SVETI JERONIM, *Izabrane poslanice*. Preveo Ivan Marković. Poslanicu Pamahiju preveo Mate Križman. Priredio, napisao predgovor i dodao bilješke Josip Bratulić. Književni krug Split 1990, stranica XLVI+492+Prilozi.

Književni krug iz Splita učinio je smjeli pothvat: objavio je Markovićev prijevod Jeronimovih poslanica.

Kao temelj ovom hrvatskom izdanju poslužio je prijevod Ivana Markovića (1839–1910), sinjskog franjevca, koje je izašlo u dva sveska u Zagrebu 1908.